

TOMÁŠEK, Jan Bc.

Obodritský státotvorný proces ve středoevropské dimenzi (789–1178)

Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin

Diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.

Praha 2013, 198 str. (od str. 178 obrazové přílohy)

Posudek vedoucího práce

Státotvorný proces u Polabských Slovanů, který však nikdy nedospěl do stadia ustavení středověkého „státu“ (pojmu *stát* užíváme jen opatrně), patří již dlouho k poměrně frekventovaným otázkám zvláště polské a německé historiografie. S řadou otazníků, proč se zde neopakoval vývoj jako v Čechách, Polsku nebo Uhrách. Naše domácí literatura se od časů Hynka Bulína věnovala těmto otázkám jen okrajově, spíše ve formě ilustrace k alternativnímu vývoji, který se v záposlovanské oblasti nabízel. Jen nedávná práce Libuše Hrabové *Stopy zapomenutého lidu* (2006) se tohoto segmentu „všeslovanských“ dějin více dotkla, avšak v poněkud odlišném duchu, než si žádá analytické dějepiscectví.

Ve své diplomové práci se Jan Tomášek věnoval Obodritům, po staletí dominantnímu činiteli na dolním Labi a v jeho okolí. Co je třeba hned v úvodu zdůraznit, nespokojil se dílčími nebo obecnějšími závěry literatury, z nichž by sestavil jakési „zprůměrované“ vidění (jak někdy bývá obvyklé), ale na základě pečlivého studia relevantních pramenů nabídl svoji vyhraněnou představu jak o politických dějinách vzestupu a ústupu obodritského společenstva, tak o jeho komplikované a prameny nejednoduše postižitelné vnitřní struktuře, která se v minulosti stala předmětem řady učených polemik. Studijní pobyt v Berlíně pak dokázal zúročit v podobě velmi dobré orientace po historické, archeologické, místopisné či etnografické literatuře, i té velmi aktuální, která v řadě ohledů některé starší dílčí poznatky rektifikuje.

Práce se vcelku logicky člení do čtyř kapitol a závěru. První je věnována stavu historického bádání, které se táhne z hloubi 19. století a bývá spojováno s takovými jmény jako Johann Gottfried Herder, Ján Kollár, Pavel Josef Šafařík aj. Tyto partie jsou psány živě, svižně, vystihují podstatu a někde autor dokáže text proložit i poetickými prvky. Další kapitolu Jan Tomášek věnoval geografickým otázkám a v jejich rámci také nejednoznačnému pojmu *Sclavinie*, který není bez významu i pro české dějiny. Jádrem celého pojednání představuje zvláště třetí a také nejrozsáhlejší kapitola, nazvaná *Kmenový svaz nebo kmenový stát?* Uchazeč analyzuje pramenné údaje, vzájemně je porovnává a sleduje osudy obodritského společenstva, tlačené z jedné strany Říší a zvláště Saskem (Jindřich Lev, Albrecht Medvěd) a jeho územními nároky, na druhé polským státem. V těchto událostech hrála podstatnou roli otázka christianizace, která v mladších staletích působila jako záminka k tlaku saských knížat. Zároveň si Tomášek klade otázku, čím vlastně obodritské společenství bylo, zda kmenovým svazem, státem či federací soustavy kmenů. Sleduje sbližování obodritské dynastie Pribislavových potomků s říšsko-saským prostředím a nakonec jejím proniknutím do vrstvy „německých“ knížat. V Meklenbursku vládla až do roku 1918 a ke své slovanské tradici se hlásila. Byl to všechno vývoj složitý, pozvolný a také v pramenech nesnadno postižitelný. Ve čtvrté kapitole se zájem obrací k vývoji, kdy „kmenový stát“ Obodritů byl již minulostí, opět s řadou zajímavých momentů a ilustrativních příkladů. V závěru uchazeč resumuje hlavní poznatky svého výzkumu.

Důležité jsou závěry. Oproti zažitým názorům nepovažuje Tomášek obodritský útvar za federaci malých kmenů, jimž by stála v čele regionální knížata a kterým vládl vrchní „svazový“ kníže z kmene Obodritů. Naopak uvažuje o jednom velkém kmeni (velkokmeni), zaujímajícím rozsáhlé prostory dnešního severovýchodního Německa. Hovoří o „kmenovém státu“ Obodritů, který prošel několika vývojovými fázemi. Zda taková koncepce nalezne kladnou odezvu, je v této chvíli nesnadné říci, v každém případě je to však legitimní příspěvek do problematiky tohoto výseku západních Slovanů.

Otázek, jichž se Tomášek ve své diplomové práci dotýká, je celá řada, od politických po věroučné (obodritské „pohanství“). Uchazeč se přitom neomezuje jen na vlastní Obodrity a jejich součásti, ale hledá vyznění jejich osudů v širších geografických a politických souvislostech. Velkou pozornost věnuje vnitřní skladbě a ústrojí obodritského společenstva, zejména kvalitě a možnostem knížecí moci a roli kmenových orgánů. I tady se nabízí prostor ke srovnávání s českým, případně polským vývojem. Práce je vybavena všemi předepsanými náležitostmi s obsáhlým soupisem pramenů a literatury (včetně internetových odkazů). Je koncipována čtivě a srozumitelně, v závěru jsou připojeny obrazové přílohy, dokumentující některé jevy a události.

Podle mého soudu představuje diplomová práce Jana Tomáška *Obodritský státotvorný proces ve středoevropské dimenzi (789–1178)* kvalitní, prameny i aktuální literaturou solidně podepřený příspěvek a jako takovou ji mohu doporučit k obhajobě.

Praha, 10. srpna 2013

prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.